

Лучик С.Д.

д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,

Маначинська Ю.А.

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Чернівці, Україна

Лучик М.В.

к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

м. Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕПОЗИТНИХ РАХУНКІВ ЗМІШАНОГО РЕЖИМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ В БАНКАХ

Ефективна діяльність банків як особливого посередника фінансового ринку залежать від обсягу ресурсів, залучених від клієнтів, основним джерелом яких є тимчасово вільні кошти юридичних та фізичних осіб, якими вони володіють. При цьому, як відомо, більшість цих ресурсів мобілізується банком шляхом здійснення депозитних операцій, а депозитні ресурси в банках у середньому складають близько 70-80% сумарних пасивів.

Банк оцінює залучені вклади (депозити) під час первісного визнання за *справедливою вартістю*, включаючи витрати на операцію та інші платежі, що пов'язані з ініціюванням вкладів (депозитів). Витрати на операцію, що безпосередньо пов'язані з визнанням фінансового інструменту, включаються у суму дисконту (премії) за цим фінансовим інструментом. Якщо під час первісного визнання банк визначає вартість фінансового зобов'язання за процентною ставкою, вищою або *нижчою*, ніж ринкова, то в бухгалтерському обліку потрібно визнавати *прибуток або збиток* на суму різниці між справедливою вартістю фінансового зобов'язання та вартістю договору в кореспонденції з рахунками дисконту (премії). Різниця між справедливою вартістю фінансового зобов'язання та вартістю договору за операціями з акціонерами банку відображається в капіталі за рахунками 5 класу та включається частинами до *нерозподіленого прибутку (збитку)* протягом періоду його утримання або під часу вибуття фінансового інструменту [1, с. 185].

Згідно з Правилами бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України [2], процентні витрати визнаються із застосуванням методу ефективної ставки відсотка. Визнані банком процентні витрати відображаються в бухгалтерському обліку із застосуванням принципу нарахування та обачності. Нарухування процентів за залученими банком депозитами здійснюється за номінальною процентною ставкою, яка передбачена умовами договору і відображається за рахунками з обліку нарахованих витрат.

Будь-які різниці, що виникають між сумою визнаних за ефективною ставкою відсотка процентних витрат та нарахованих за номінальною процентною ставкою витрат за вкладками (депозитами) залученими за номінальною вартістю (без дисконту або премії), відображаються за рахунками з обліку неамортизованого дисконту (премії) у кореспонденції з рахунками з обліку процентних витрат. Нарухування процентів та амортизація дисконту (премії) за депозитними операціями здійснюються одночасно та не рідше одного разу на місяць за кожною операцією (договором) окремо. Якщо витрати сплачені на дату балансу, то банк може не відобразити їх за рахунками нарахованих витрат.

Рациональна організація бухгалтерського обліку депозитних операцій банків виступає в умовах сьогодення вагомим чинником об'єктивної оцінки ефективності функціонування банківських установ на фінансових ринках.

Облік коштів клієнтів, залучених банком на строкові вклади (депозити) здійснюється за рахунками 2 класу, 26 розділу, таких груп:

261 група «Строкові кошти суб'єктів господарювання»;

263 група «Строкові кошти фізичних осіб»;

265 група «Кошти небанківських фінансових установ».

Литвин Н.Б. [1] приділяє особливу увагу питанням обліку депозитних (вкладних) операцій та формованого депозитного портфеля на прибуток/збиток банку в залежності від рівня ставки. Так, у разі залучення коштів на вклад (депозит) за ставкою, яка нижча, ніж ринкова, банк одразу визнає *прибуток* і здійснює в бухгалтерському обліку такі проводки:

на суму вкладу (депозиту): Дт Рахунки для обліку грошових коштів та коштів клієнтів (1001, 1002, 2600, 2620) Кт Рахунки для обліку залучених вкладів (депозитів) (2610, 2635);

на різницю між номінальною вартістю залученого вкладу (депозиту) та його справедливою вартістю:

Дт 2616 «Неамортизований дисконт/премія за строковими коштами суб'єктів господарювання», або 2636 «Неамортизований дисконт/премія за строковими коштами фізичних осіб» Кт 6398 «Дохід під час первісного визнання фінансових зобов'язань за вартістю, вищою/нижчою, ніж справедлива».

У разі залучення коштів на вклад (депозит) за ставкою, яка вища, ніж ринкова, банк одразу визнає *збиток* і здійснює в бухгалтерському обліку такі проводки:

на суму вкладу (депозиту): Дт Рахунки для обліку грошових коштів та коштів клієнтів (1001, 1002, 2600, 2620) Кт Рахунки для обліку залучених вкладів (депозитів) (2610, 2635);

на різницю між справедливою вартістю залученого вкладу (депозиту) та його номінальною вартістю: Дт 7398 «Витрати під час первісного визнання фінансових зобов'язань за вартістю, вищою/нижчою, ніж справедлива» Кт 2617 «Неамортизована премія за строковими коштами суб'єктів господарювання».

Банк обліковує суму депозиту на депозитному рахунку до часу його повернення. Нарахування процентних витрат в іноземній валюті за депозитами клієнтів здійснюється з використанням технічних рахунків валютної позиції і відображається в обліку такими проводками:

за строковими коштами суб'єктів господарювання:

1) Дт 3800 «Позиція банку щодо іноземної валюти та банківських металів» Кт 2618 «Нараховані витрати за строковими коштами суб'єктів господарювання»;

2) Дт 7021 «Процентні витрати за строковими коштами суб'єктів господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю» Кт 3801 Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів.

Одночасно з нарахуванням процентів банк здійснює амортизацію суми неамортизованого дисконту та премії з відображенням за відповідними рахунками витрат протягом строку дії депозиту. Амортизація дисконту за залученими вкладками (депозитами) відображається такими бухгалтерськими записами: - в національній валюті: Дт 7021 «Процентні витрати за строковими коштами суб'єктів господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю», або 7041 «Процентні витрати за строковими коштами фізичних осіб» Кт 2616 «Неамортизований дисконт/премія за строковими коштами суб'єктів господарювання», або 2636 «Неамортизований дисконт/премія за строковими коштами фізичних осіб» [1].

Отже, забезпечення належного рівня організації бухгалтерського обліку депозитних операцій сприяє досягненню високого рівня прибутковості банку.

Маринчак Л.Р. одним із перспективних напрямів удосконалення вкладних операцій банківських установ вважає розширення кола депозитних рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування, що надаватиме вкладникам банку ряд додаткових можливостей для використання своїх заощаджень із прийнятним рівнем доходів. Зокрема, у співпраці банківських установ з різними групами клієнтів рекомендується використовувати депозитні рахунки змішаного режиму функціонування (ЗРФ), котрі одночасно передбачають можливість їх використання для здійснення платежів та є своєрідними фінансовими інвестиціями, що приносять власнику дохід [3, с.265].

Даний метод передбачає нове бачення депозитного рахунку *змішаного типу*, без чіткого розмежування депозитів на окремі види (до запитання, ощадні, строкові), що значно розширює сферу його використання для клієнта і одночасно скорочує процентні витрати банку, оскільки передбачає дещо *нижчий відсоток* за зберігання коштів, проте надає можливість користування коштами.

Для відображення в системі бухгалтерського обліку депозитних рахунків змішаного режиму функціонування пропонуємо використати резервні коди балансових рахунках в групах: 261, 263 та 332 «Ощадні (депозитні) сертифікати, випущені банком, які обліковуються за амортизованою собівартістю», а саме:

2615 «Вклади *змішаного режиму функціонування суб'єктів господарювання*» (запропонований балансовий рахунок);

2635 «Вклади *змішаного режиму функціонування фізичних осіб*» (запропонований балансовий рахунок);

3325 «Ощадні (депозитні) сертифікати змішаного режиму функціонування (ЗРФ)» (запропонований балансовий рахунок).

Такий вид рахунку є доцільним для використання вітчизняними банками з огляду на стан фінансового ринку в Україні та підвищений фінансовий ризик довгострокових інвестиційних вкладень. Окрім того практичне використання їх в системі бухгалтерського обліку, забезпечить працівників облікової служби банку постійною системою моніторингу за фактичною сумою залучених вкладів змішаного режиму функціонування та нарахованих по них відсотків.

У США даний вид депозитного рахунку має назву *Money Market Account (ММА)*, тобто рахунок грошового ринку, відсотки по якому є вищими у порівнянні з ощадними вкладками, а мінімальна сума вкладу становить від 1000 до 2500 доларів. Специфіка його полягає у тому, що банк, залучивши кошти на такі рахунки, розміщає їх на фінансовому ринку на короткостроковий період, тобто це короткострокові інвестиції з невисоким ступенем ризику і одночасною можливістю здійснення клієнтом обмеженої кількості операцій списання коштів з рахунку без втрати відсотків [3].

Інформація про залучені банком депозити клієнтів розкривається у:

звіті про фінансовий стан;

звіті про рух грошових коштів;

примітках до фінансової звітності: «Принципи облікової політики», «Кошти клієнтів», «Боргові цінні папери, емітовані банком», «Аналіз активів та зобов'язань за строками їх погашення», «Справедлива вартість активів та зобов'язань», «Операції з пов'язаними особами».

У звіті про фінансовий стан, кошти, що знаходяться на поточних і строкових рахунках показуються однією статтею «*Кошти клієнтів*». При цьому у розрахунок «*Кошти клієнтів*» входять як залучені клієнтські кошти, так і нараховані за ними проценти. Кошти, залучені за ощадними (депозитними) сертифікатами, відображаються у звіті про фінансовий стан у статті «Боргові цінні папери, емітовані банком», яка також містить нараховані за ними процентні витрати, суми дисконтів та премій [1].

Розглянуті нами вище пропозиції щодо удосконалення обліку вкладів ЗРФ знайдуть відображення за статтею «*Кошти клієнтів*» у згорнутому вигляді, табл. 1. Якщо банк залучав кошти на вклад (депозит) за ставкою, яка відрізнялася від ринкової, то збитки чи прибутки, які виникли, будуть відображені у звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід у статті «Витрати / (доходи), які виникають під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова» [1].

Отже, удосконалення обліку депозитних операцій банків на основі практичного впровадження рахунків змішаного режиму функціонування забезпечить комплексний підхід до депозитної політики банку, який сприятиме можливості їх використання в якості різновиду фінансових інвестицій, що в свою чергу підвищить прибутковість банків.

Таблиця 1. Фрагмент Розділу II. Показники фінансової діяльності (Зобов'язання банків України) (окремо за всіма валютами та в національній валюті) у відповідності до Методики для розрахунку групування рахунків Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України (з 01.01.2018) [4]

№ КОЛОНКИ	Показник	Балансовий рахунок/група/розділ
5	Кошти клієнтів	25, 261, 264, 2600П, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605П, 2606, 2608, 2615 , 2650П, 2651, 2654, 2655П, 2656, 2658, 263, 332, 333, 2620П, 2622, 2625П, 2628
6	у тому числі кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	261, 264, 2600П, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605П, 2606, 2608, 2650П, 2651, 2654, 2655П, 2656, 2658
7	у тому числі на вимогу	2520, 2523, 2600П, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605П, 2606, 2608, 2650П, 2655П
8	у тому числі кошти фізичних осіб	263 (2635), 332 (3325), 333, 2620П, 2622, 2625П, 2628
9	у тому числі на вимогу	2620П, 2622, 2625П, 2628

Список літератури

1. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ): підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 676 с.
2. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : постанова Правління НБУ від 27.02.2018 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18>.
3. Маринчак Л.Р. Удосконалення якості депозитних продуктів та послуг як вагомий аспект модернізації депозитної діяльності українських банків. *Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. № 6. 2013. С. 264-267.
4. Методика для розрахунку групування рахунків Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України (з 01.01.2018) : постанова Правління НБУ № 15.02.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na079500-18>.

Ma Jiyuan

Master Student, Faculty of economics and management

Pasko O.V.

*Ph.D (Economics), Associate Professor, Faculty of Economics and Management,
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine*

SHIFTING TRENDS IN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS UNDER IFRS AMPLIFIED BY COVID-19

The spread of COVID-19 in foreign countries and the turmoil in financial markets is no doubt a painful lesson. Some countries in Europe and the United States failed to respond to COVID -19 in the early stage, and the epidemic spread rapidly. As a result, investors in the financial market expected pessimism, risk aversion rose rapidly, and a large number of investments were withdrawn, leading to major shocks in the financial market. The financial market shock was triggered by covid-19 outbreak, and the outbreak was not effectively controlled, which was not conducive to the response measures to play a role, and determined that the fiscal and monetary response measures adopted by European and American countries after the outbreak of the epidemic failed to have a